

Fábri Péter

**AZ ÉLŐ ÁLARC
AVAGY
A HASONMÁS**

Dráma

Történik Londonban, az 1640-es években

Szereplők:

William, színész

Freddy, színész

Mary, kellekes

Mortimer, gróf

Pansette, a gróf néma szolgája

Anna, Mortimer felesége

1. polgár

2. polgár

I. felvonás

1. szín: a Mirror Színházban.

1. jelenet: William, Mary, Freddy.

William: Betiltották a színjátszást.

Freddy: Mi van?

William: Ezek az ájtatos manók,
ezek a vasbordájú szentek,
ezek az élhetetlen és gyomorbeteg,
kedélybeteg, impotens, lábszagú
újjgazdagok, ezek a szemetek
úgy döntöttek, hogy ami nekik nem kell,
az másnak sem jár! És a mai nappal
betiltották a színjátszást. Különben
jó voltál ma az erdő-jelenetben.
Add ide a cipőm.

Mary: Egyszerűen nem értem, mit beszélsz.
Mit tiltottak be? Hol?

William: A parlamentben
ma döntést hoztak rólunk: mától fogva
tilos bárhol és bármit játszani,
ezenkívül tilos minden maskara,
a nép pedig csak istentiszteletre
gyülekezhet. Aki színházba jár,
az részeges vagy istentagadó,
esetleg pártütő vagy homokos,
az ördög cimborája vagy boszorkány,
vagy mindez együtt. Aki megsérti a törvényt,
letartóztatják. Ha maradtak nézők
(homokosok, pártütők vagy boszorkák)
a nézőtéren, küldjed haza őket
és vonjad be a zászlót a tetőn.

Freddy: Ez elképesztő! Azt hittem, nem merik.
Évek óta csak fenyegettek.

Mary: Jesszuskám, akkor baj van! De azért.
majd csak megélünk akkor is.

William: Igen? És miből?
Én semmihez sem értek. Semmi máshoz.
Csak a játékhoz, színdarab-íráshoz,
a varázslathoz, hogy egy fadarab
acélnak látsszék, ha jó a darab,
a rongyos vászon királyi palástnak,
ahhoz értek, hogy minden látsszék másnak.
Nálam kijózanul a részeges,
én bátorra teszem a félszeget,
a sarki kurva angyallá szelídül,
megtértét egy ministráns adja hírül,
a vágyó vénlány megsejti a kéjt,
és hallgatja, mint sóvár suttogást,
a neszező, ködös londoni éjt.
Én nem értek máshoz, csak a titokhoz.
És abból élek, amit a titok hoz.
A pillanathoz, amit elnyel a másnap,
a perchez, amelyben a sírból az árnyak
a fényre kijönnek, majd messzire szállnak;
az órához, amelyben a szellemek
bársonyos nagy csapatja ellebeg
szemünk előtt, majd újra köddé válik;
mert ahhoz értek én csak, ami látszik.
Tulajdonképpen nem is akarok
máshoz érteni. Inkább meghalok.
Hozz egy kis vizet. Nem jön le a sminkem.

Freddy: Megint szavalsz. Folyton szavalsz. Pedig
csak az a bajod, hogy nem lesz egy vasad se.
Mert dolgozni, azt persze lusta volnál.

William: Te mondod ezt? És te miből fogod
kiegészíteni a ruhatárad?
Naponta más nadrágot venni? Hétszám
mulatni a legdrágább helyeken?
Gondolod, akkor is kitartanak
a drágalátos londoni urak,
ha nem láthatnak majd a színpadon?
Lesz nekik hamar sokkal szebb barátjuk,
és ráadásul olcsóbb! Vagy a lányok
tartanak majd el? Mind, akik hiába
sóhajtoztak utánad, akiket
oly jól utánoztál száz lányszerepben?

Mary: Hagyd abba, ez nem szép tőled.

William: Te is
belépistultál, édes egy szerelmem?

Mary: Ízléstelen vagy.

William: Igen, az vagyok.
Ahol az ízlés, ott az unalom.
Mi, kedvesem, az izgalomból élünk.

Mary: Hát most lesz izgalom. De miből élünk?
A rontás jönne minden népvézérre!

William: Fogalmam sincs. Siessetek a többiekhez.
Osszátok szét az utolsó bevételt,
míg meg nem bánom. Azután adieu!

Mary és Freddy el.

2. jelenet: William, Mortimer, Pansette

Jön Mortimer az inasával.

Mortimer: Ez itt a Mirror Színház?

William: Ez, uram.

Mortimer: William Hartot keresem.

William: Az én vagyok.

Mortimer: Remek. Akkor megállapodhatunk.

William: Miben, uram?

Mortimer: Időben megtudod.

William: Lehetne mégis kicsit közelebbit?

Mortimer: Ha már így erőszakoskodsz. Na idehallgass:
azt hallottam, be lesztek tiltva mind.

William: Már úgy is van, uram.

Mortimer: Nagyon helyes.
Akkor tehát szolgálatomba állsz.

William: Színházad van, uram?

Mortimer: Te hülye vagy?
Vagy csak színészkedsz, hiszen az a szakmád,
és csak tetteted a hülyét?

William: Nem én.
Nem tettetem.

Mortimer: Ezt akkor megbeszéltük.
Nincs színházam, de szükségem van egy-két
remek színészre.

William: Akkor jó helyen jársz.
Sokáig úgysem járhatsz már ide.
Maholnap költözünk.

Mortimer: Ma?

William: Holnap.

Mortimer: És hová?

William: Ki hova tud.

Mortimer: Te például az én
kastélyomba, ha megfelel neked.

William: És mit kell tennem?

Mortimer: Azt mondják, te vagy
- vagyis te voltál - a legjobb színész
egész Londonban. És hogy írni is tudsz.
Tehát értesz a szóhoz. És nekem
épp ilyen ember kell.

William: És sose láttál?

Mortimer: Utálok a színházat. Sok hazug
pojáca ugrál, vicsorít és gágog,
és jó sok pénzt kap érte.

William: Én is így
ugrálok, vicsorítok, gágogok,
de túl sok pénzt nem kaptam eddig érte.

Mortimer: Hát majd most kapsz.

William: Most már végképp nem értem.

Mortimer: Ha szerződünk, időben megtudod.

William: Előbb megtudom.

Mortimer: Előbb vállalod.

William: Nem vállalom.

Mortimer: Hé, Pansette!

Pansette: (odaugrik)

Mortimer: Csavard ki a kezét, aztán gyerünk.

William: Várj, várj, uram! Megyek, megyek, de egy....

Mortimer: Na, ez már jobban tetszik.
Egy...?

William: Kettő.

Mortimer: Kettő.

William: Két társam jönne még,
ha tényleg van hová.

Mortimer: Két férfi?

William: Hát...
Az egyik a barátnóm...

Mortimer: ... a másik a fiúd. Jól van, jöhetnek.
Holnap reggelre kastélyomba várlak.
Hármótokat. Ha ti nem jöttök, Pansette
jön majd el értetek - és bárhová
mennétek, megtalál, mert hű, akár egy
kutya, és teljesíti a parancsot,
akár egy skót juhász, és ráadásul
jó a szimata, akár egy agárnak,
és kitartó, akár egy bulldog. Úgyhogy
legjobb, ha nem tréfálkoztok velem.
Viszont jól megfizetek. Nem szeretek
adós maradni. Holnap reggel várlak.

William: Mi a neved, uram?

Mortimer: John Mortimer.

William: Mortimer gróf?!

Mortimer: Az hát. John Mortimer.

Mortimer és Pansette el.

3. jelenet: *William, Mary, Freddy*

William: Mary! Freddy! Gyertek!
Hol vagytok már?

Freddy: Csak lehúztuk a zászlót
és elküldtük a nézőket.

Mary: Mi van már megint?

Freddy: Mi az? Mi baj van?

William: Nincs semmi baj! Csak egy
csodás véletlen...

Freddy: Csak bele ne halj.
A véletlen veszélyes valami.
Irtó veszélyes. Még velem soha
semmi jó sem történt véletlenül.
Amúgy direkt se sok.
Hát jobb lesz, ha vigyázol.
Mielőtt véletlenül bajt hozol
mindannyiunk fejére. Jobb lesz, hogyha
inkább gondolkodol! Úgyis túl sok a gógyid.
Jobb lesz, ...

William: ha meghallgatsz. Gróf Mortimer...

Mary: ... Károly király kegyence?

Freddy: Az veszélyes. Bár nyilván gazdag.

William: Nagyon gazdag. És
holnapra vár minket.

Mary: Te nem vagy észnél!
Be vagyunk tiltva, bármikor elkaphatnak,
ha el nem tűnünk innen, de azonnal!
Ez meg egy gróf!
Ezeket mostanában gyorsan elintézik!
Te meg éppen nála akarsz játszani?

William: Hármunkat felfogad. De nem tudom,
mit kell majd tennünk. Csak annyit tudok,
hogy nem akar színházat.

Freddy: Akkor mit akar?
Minek hív oda magához?
Nincsen ebben valami csapda, mondd?

Mary: Jesszuskáám, hogyha úgy van! Igazán
semmi jobb ötleted nincs?

William: Semmi jobb.

Mary: És hogyha baj lesz?

William: Nem lehet nagyobb baj,
mint ez, hogy betiltottak. Mortimer
munkát ajánlott. Színész kell neki.
Nem tudom, miért. De nagy szüksége van
a művészetre minden jel szerint,
ugyanis erővel kényszerített
rá, hogy igent mondjak. Elintéztem,
hogy jöhessenek. Jöttök? Ha ti nem,
én akkor is megyek. Kalandnak jó lesz.
Ha nem jöttök majd, hiányozni fogtok
mind a ketten. Itt nem maradhatunk.
Együtt könnyebb lesz.

Mary: Neked mindenképpen.

William: Mindig szerettem mindkettőtöket.

Freddy: Ez minekünk kettőnknek mást jelentett,
mint neked.

Mary: De hát jobbat nem tudunk.

Freddy: És így bizonyos értelemben
te vagy a legjobb.

William: Nagyon köszönöm.

Freddy: Szóval amíg nincsen jobb ötletünk,
maradunk hű szeretőd és barátod,
és veled tartunk.

William: Akkor indulás.

2. szín: utca.

1. jelenet: 1. polgár, 2. polgár.

1. polgár: Nem láttam hetek óta! Hogy van mindig?
Be se néz hozzánk?

2. polgár: Én már alig járok
ki az utcára.
Csak így éjszaka. Ha nagyon muszáj.
Jobb, ha nem is látom, hogy mi folyik.

1. polgár: Micsoda nyár! Milyen pokoli hőség!
Az összes gyarmatárum elrohad.

2. polgár: És hozzá még a polgárháború!
Tönkretesznek minden kereskedőt.

1. polgár: Hallotta, hogy betilották a...

2. polgár: Mit? Mit tiltottak be már megint? Ezek
furton furt parancsolnak, tiltanak,
hogy már levegőt is alig kapunk!

1. polgár: Magával beszélgetni is veszélyes.
Ha így folytatja, nem ismerjük egymást.

2. polgár: Na jól van, szóval mi lett most betiltva?

1. polgár: A színjátszás.

2. polgár: Na hát ezek hülyék!

1. polgár: Megint kezdi?

2. polgár: Idehallgasson, kérem.
Hallott maga Rómáról? Tudja, hogy
mivel tartották féken ott a népet?
Ingyen cirkusszal és ingyen kenyérrrel!
Ezek meg itt a cirkuszt is betiltják!
Nincsenek ép eszüknél. Tömni kéne
pénzzel a sok bolond komédiást,
vonják csak el a polgárok figyelmét
a fontosabb ügyekről! Ehelyett
betiltják őket. Ezt a marhaságot!
De jaj nekik, ha Károly visszajön!

1. polgár: Nekem is jaj. De még magának is.
A puszta tény elég, hogy itt maradtunk
Londonban! Azok nem lacafacáznak.
Véres bosszút állnak majd, higgye el.
Na, holnap várom.

2. polgár: Feltétlen benézek.
(*Mindketten el.*)

3. szín: *Mortimer kastélya.*

1. jelenet: *Mortimer, Pansette. Jön William.*

Mortimer: Ezek a polgárok semmit se tudnak.
És nem ismernek senkit. Az egész
udvar elmenekült és a király hadat gyűjt.
A bugrisok a parlamentben ülnek
és nagyra tartják egymást. A java
elment és most Cromwell hadseregében
felségsértésre készül. Persze mindet
felakasztjuk, de ezek legalább
hősiesen viselkednek, ahogy
férfihoz illik: nagy marhák, de hősök.
Egy Fairfax, egy Cromwell - azok igen.
De ezek a beijedt szónokok!
Nincs nevetségesebb, mint ha a polgár
lovagnak képzelet magát. Na mindegy.
Ami a mi ügyünket illeti:
ebben a felbolydult városban engem
senki sem ismer. Aki ismer, az már
mind messze jár. S mert arcom ismeretlen,
ezért nyugodtan elvállalhatod.
Látom, hogy már régen nem rám figyelsz,
hanem sok szép jövődjelmezedre.
Ezért hívtalak ebbe a szobába.
Gondoltam, jól megnézem magamat
mint ripacsot. Uram, ezt érdemeltem?
Gyere, próbáld fel ezt. Ez tetszik jobban?
Jaj, ne azt! Azt utálom!
Mint mondtam, engem kell eljátszanod.
Holnaptól te leszel gróf Mortimer.
Azt teszel, amit csak akarsz, ha nem
politizálsz. Az a fontos, hogy látszat
szerint még itt legyek egy darabig,
családostul. A nő a feleséged,
a meleg pali meg az inasod.
Elhoztad őket?

William: El, uram. Kívánod...

Mortimer: Nem kívánom. Majd elképzelem őket
magamnak, hogyha nagyon akarom.

William: De a
feleséged, uram, ő mit szól hozzá...?

Mortimer: Nem látott már öt éve. Amikor megéreztem, hogy nagy felfordulás készül, elküldtem Franciaországba. Túlságosan szerettem. Féltettem. Már bánom, hogy nincs itt mellettem, de így legalább biztonságban tudhatom. Öt éve már, hogy csak leveleket váltottunk egymással. És ezalatt - mutasd magad - meghíztam és levágtam a szakállamat, megnőttem kicsit, illetve összementem - vagy lefogytam - vagy ahogy engedi a szereposztás. Az ilyesmi nem számít túl sokat. Nem jön haza. De biztos, ami biztos: küldetek néki egy miniatúrt a te arcmásoddal. Ha elkövetné azt a hihetetlen ostobaságot, hogy hazajöjjön, azonnal felismer: remek festővel készítették rólad remek kis képet. Csak aztán, ha mégis találkoznátok, jól vigyázz magadra! El ne feledd, hogy Pansette szeme rajtad! És egyébként is jó lesz, ha vigyázol: ne legyen semmiről se véleményed. Ne akarj semmit, csak túlélni őket. Számomra épp oly gyűlöletesek, mint a számodra. Majd, ha visszajöttünk, lesz újra játék, móka, kacagás, lesz élet, érted ember? Lesz bor és nő, zene és tánc, és minden, amiért érdemes élni. Addig bukj alá, s bekkeld ki őket! Itt van száz arany. Előlegként, foglalóba. A másik százat egy fél év múlva megkapod. És meg ne próbálj elszökni. Mert Pansette - mint jól tudod - kiszimatolja, mint egy hű kopó, a nyomodat, és akkor utánad ered - gyors, mint egy agár - és széttép, mint egy bulldog. Hát vigyázzál. Olykor-olykor én is meglátogatlak, csak hogy lássam, hogy rendben megy-e minden. Na, fogd a pénzt.

William: Izgalmas feladat.
Mindazonáltal jobban szeretem
a színpadi szerepeket.

Mortimer: Valóban?
Mindazonáltal - ékesen beszélsz.
Mindazonáltal - jó lesz, ha vigyázol.
Húzd meg, csak néha dugd ki az orrod.
Öltözz előkelően, de szerényen,
el ne koptassad egész ruhatáram.
Ne úgy viselkedj, ahogy egy pojáca.
Úgy viselkedj, ahogy egy nemesúr.
Azt mondják, mostanáig ebből éltél.
Szép ing, ugye? De nehogy azt a mellényt
vedd föl hozzá! Még egy-két ilyen ötlet,
s az egész üzletet visszacsinálom.
Ízléssel, ember! Mert semmi se számít
annyit, mint az ízlés. Az tartja össze
a széteső világot. Nem a hit
és nem a pénz. Mindkettőről vitáznak.
Ízlésről nincs vita. Ott sűg az Isten.
Profánul sűg, de sűg. Csak jól fülelj.
Úgy látom, más a véleményed erről.

William: Más.

Mortimer: Hallhatnám?

William: Ha nagyon akarod.
Hol ízlés, ott korlát.
Hol korlát, ott korlátoltság.
Hol korlátoltság, ott félelem.
Hol félelem, ott unalom.
A jóízlés unalmas. A születés,
a szerelem és a halál pedig
ízléstelen - mind véres és szagos.
Egyébként, gróf úr,
vigyázok majd, hogy illendően viseljem
ruhatárad nemes darabjait.

Mortimer: Jó. Térjünk vissza a feladatodra.
Ha már nagyon erőltetik, ereddj el
a Parlamentbe, hagyd, hogy megmutassák,
merre van a Felsőház és a vécé,
de eszedbe ne jusson ám szavazni!

(Mortimer) Tartózkodj, ha lehet. Ha nem lehet,
legyen csak hasmenésed, hadd nevéssék
Mortimert, aki beszari alak.
Én ezt a hazugságot sose tudnám
végigcsinálni, de meghalni sincs
túlzott kedvem. Te túléded helyettem
a parvenük uralmát. Én meg addig
névtelenül szolgálom a királyt.
Hogy mit teszek, hadd maradjon titokban
Mortimer gróf előtt. Nem tartozik rád.
És ha mégis ezek a barmok győznek,
akkor végül is itt voltam velük,
ha sokszor volt is tőlük hasmenésem.

William: Káprázatos terv. Kár, hogy én vagyok
a végrehajtója.

Mortimer: De azért jól jársz.
Nem kevesled az árát, vagy igen?

William: Nem, nem keveslem. Soha még ilyen jól
egyetlen szerepért meg nem fizettek.
De bevallom, félek.

Mortimer: Azt nem csodálom.
Én is félek. Azért fogadtalak fel.
Én önmagamtól félek. Nem viselném
el az állandó megaláztatást,
és bajt hoznék magamra. A te dolgod,
hogy a szemükben ártatlan legyek
és ártalmatlan.

William: Megteszem, uram,
ami csak telik tőlem. Ennyire
izgalmas szerepet még sohasem
írtam saját magamnak sem. Erősen
meggolgoztatod a fantáziám.

Mortimer: Kemény feladat, he? De ennyi pénzért
el is várom, hogy szakszerű legyél.

William: Unalmas leszek, mint egy bájos aggszűz
és szakszerű, mint egy öreg bakó.
És ha már nagyon unnám, vagy ha félnék,
az újabb száz aranyra gondolok majd.

Mortimer: Ez a lényeg! Erre figyelj, ne másra.
Isten veled. Eljövök nemsokára.

(Mortimer és Pansette el.)

2. jelenet: *William (egy tükör előtt)*

William: Titokban mindig erre vágytam:
azonos lenni egy szereppel.
És ehhez szinte semmi sem kell,
csak saját arcom, kezem, lábam.

Mégis mindig hiába vártam.
Szerepet, amely végre elnyel,
mellyel halálos szerelemmel
egyesülök, még nem találtam.

Ki voltam én? Minden szerepben
ott hangzok, mint talányos visszhang,
csak saját hangom nem találom.

Ki leszek most? Még nem is sejtem.
Az leszek, aki most is itt van,
s megfoghatatlan, mint az álom.

3. jelenet: Mortimer, Pansette

Mortimer: Nem megyünk sehová. Elég nagy város London. Elbújunk. A szegény királyt már annyi léhűtő veszi körül, úgysem számít, hogy ott vagyok-e köztük. Itt még tudok segíteni ügyén. Csak azért kell nekem ez a pojáca, hogy senki se gyanítsa, mire készül az igazi Mortimer. Tudod, Pansette, nem árulnám el soha senki másnak, de neked, még ha nem is volnál néma, akkor is el merhetném mondani, oly hűségesen szolgálsz sok-sok éve. Így meg, hogy néma vagy! Na, haldd tehát. Megölöm Cromwellt. Senki más nem oly veszélyes, mint ez a kis földesúr, e fakó hangú szónok, ez a kis sakkbajnok hadvezér. Amit ezek forradalomnak hívnak, csak egy jó nagy felfordulás volna, ha ez a Cromwell és néhány társa nem adna irányt a csőcselék haragjának. De így roppant veszélyesek az ostobák is, mivel a sok nulla elé valódi vezér került, akinek erejét a bamba, nagy tömeg megsokszorozza. Értesz, Pansette? Csak hallgatsz, mint a sír, s fenyegető, halálos némaság vesz körül, mint a holdudvar a Holdat; na bújjunk el valahol a közelben, s hozzál nekem puritán göncöket, hozz undorító álruhát! Talán belőlem is lehet még majd színész, ha nem is jártam színházban soha.

(Mortimer és Pansette el.)

4. jelenet: Mary, Freddy

Freddy: Te Mary!

Mary: Mondd.

Freddy: Én...

Mary: Igen?

Freddy: Á, semmi.

Mary: De csak mondjad.

Freddy: Nem tudom mondani.

Mary: Kár.

Freddy: Te Mary!

Mary: Igen.

Freddy: Á, mindegy.

Mary: Értem.

Freddy: Csak azt akartam mondani... tudod, borzalmasan unom magam, amióta nincs színházunk és van pénzünk.

Mary: Szegénykém. Ez csak azért van, amiért olyan okos vagy.

Freddy: Miért, te nem unatkozol?

Mary: Én buta vagyok. Buták nem unatkoznak.

Freddy: De jó neked! Úgy látszik, én tényleg okos vagyok. Azért unom magamat ennyire. Te meg folyton vele vagy elfoglalva. Nem is nézel rám.

Mary: Ugyan, hogy ne néznék!
William is folyton unatkozik.
Nem csinál semmit hetek óta.
Még eleinte élvezte, hogy gróf lett,
- de néhány napra rá már meg is unta.
Mit akarsz, te? Bármikor bejöhet!
Tudod, mit csinál, amikor nem látod?
Félreértesz, nem arra gondolok.
Néha napokig áll a tükör előtt
óránként más ruhában, más kalapban,
fölragaszt egy szakállt, parókát vesz,
nézi magát emígy meg amúgy,
- aztán megunja. Engedj el.
Ne vacakolj velem, most nem lehet.
Szóval még ilyennek sohase láttam.
Csak ül a szobájában - Mortimer
szobájában - és most már nem is olvas.
Engem is un.

Freddy: Téged!
Na, hát én aztán nem unnálak.

Mary: Jesszuskáám, ne izélj már! Bejöhet.
Majd, ha elmegy itthonról, jó?

Freddy: Igazán?
De sose megy.

Mary: Majd csak elmegy valahová. Majd akkor.

Freddy: Csak hitegetsz.

Mary: Ígérem. Komolyan. De most ne, jó?

Freddy: Te Mary, én a kedvedért...

Mary: Na ezt hagyjuk.
Én nem bánom, legyen majd jó neked,
igazán kedvellek, helyes fiú vagy.
Csak ne kezdj ígéretet.

Freddy: De ha egyszer...

Mary: Most mondtad, mennyire unatkozol.
Nyilván azért akarod, de se baj.
Én segítek elűzni az unalmad,
csak ne akarjál hazudni nekem!

Freddy: De hát én tényleg.....!

Mary: Most, igen. Most persze úgy gondolod.
Jólesnék hallani, de jobb, ha nem,
mert még a végén elhiszem, és akkor
utána meg csak sírok. Mindig így van.
Előtte mind olyan szépen beszéltek!
Te is mit összedadogsz itt nekem!
Pedig csak most keltek neked, smacizni.

Freddy: Esküszöm, nem csak most!

Mary: Jesszuskám, hát már esküdzöl is!
Ugyancsak rád jöhetett, szegénykém.
Na jól van, inkább tessék, itt vagyok,
csak ne hazudj megint. Azt úgy utálom.

5. jelenet: *Mary, Freddy, William*

William: Úgy látom, rosszkor jöttem. Kár. Mert fontos, amit közölni jöttem veletek: nem árt, ha tudjátok. Legyen mihez tartani magatokat, hogyha kell. Meguntam az unalmat. Addig néztem idegenné lett arcom a tükörben, amíg azt éreztem: vagy én, vagy ő! Valamelyik lennem kell. És mivel nincs jobb lehetőségem, úgy döntöttem, átírom kissé ezt a szerepet, amelyet Mortimer gróf írt nekem, és holnap elmegyek a Parlamentbe. A grófnak királypárti híre van, csak a békepártnak köszönheti, hogy Cromwell nem talált még ürügyet letartóztatni őt. Vagyishogy engem. Csoda, hogy él. Vagyis csoda, hogy élek. De ha már ilyen szerencsés vagyok: kíváncsi lettem a saját erőmre. Megfordítom a híremet. Naponta elmondok egy beszédet, s minden nappal közelebb kerülök a bugrisokhoz. Ha sikerül, az lesz színészetem legnagyobb dicsősége. Mortimer úgy látszik, soha nem jön már haza. Ilyen pompás helyzettel élni kell. Tán még arról is törvényt hozatok, hogy a színjátszás erkölcsös dolog, tisztességes puritánnak való, keresztény lélek nincs meg nélküle, netán egyenesen kötelező! Az volna nagy multság! Ti meg addig dugjatok egy jót, hogyha már ilyen jól megértitek egymást! No adieu.

Mind el.

4. szín: utca.

1. jelenet: 1. polgár, 2. polgár.

1. polgár: Nem láttam hetek óta! Hogy van mindig?
Be se néz hozzánk?

2. polgár: Én már alig járok
ki az utcára.
Csak így éjszaka. Ha nagyon muszáj.
Jobb, ha nem is látom, hogy mi folyik.

1. polgár: Ha így megy tovább, London elesik.

2. polgár: Mi az, hogy elesik? Saját királyunk
visszafoglalja saját városát!

1. polgár: Maga viccel vagy komolyan beszél?
Eddig azt hittem, tisztességes ember.
Mindig derék vásárlóm volt. Nem hittem
volna, hogy épp egy saját törzsvevőm...
Már a múltkor is annyi furcsát mondott!
Beszél itt össze-vissza, de vigyázzon!

2. polgár: Azt hiszi, viccelek? Nagyon unom már
a sok felfuvalkodott sehonnait!
Tán nem az adók ellen tiltakoztunk,
meg az önkény ellen, amikor Károlyt
megszorongattuk? És mi lett belőle?
Több adót fizetünk, mint valaha,
nyakunkon a rendőrség, aki mást mond,
mint az urak a Parlamentben, rögtön
gyanússá válik - és még szórakozni
sem szabad többé: be van tiltva a
színjátszás, gyanús lett a jókedv - mondja,
de őszintén: hát maga ezt akarta?

1. polgár: Egy rossz parlament is jobb, mint egy zsarnok.

2. polgár: Hát majd meglátjuk. Na, holnap benézek.

1. polgár: Tanulhatna Mortimer gróftól.

2. polgár: Mit mond?

1. polgár: Mortimer, a király egyik kegyence...

2. polgár: Tudom, igen, hallottam róla már.
1. polgár: S nem hallotta, mit mond a Parlamentben?
2. polgár: Újabban nem hallgatok híreket.
Sok dolgom van, alig tudok megélni.
1. polgár: Nos, Mortimer gróf szerint a király
népáruló! Saját polgárait
üldözteti felbérelt zsoldosokkal,
és ez megfosztja minden szent jogától!
2. polgár: Ezt mondja Mortimer? Még egy-két éve ...
1. polgár: Egy-két év nagy idő! És ez a gróf,
mint Ön is látja, becsületes ember.
2. polgár: Vagy éppen jól helyezkedik. Ki tudja.
De jaj neki, ha Károly visszajön!
1. polgár: Nekem is jaj. De még magának is.
Véres bosszút fog állni, higgye el.
Na, holnap várom.
2. polgár: Feltétlen benézek.

(Mindketten el.)

5. szín: kocsmá

1. jelenet: Mortimer (álruhában), Pansette

Mortimer: Gyalázat! Így visszaél a nevemmel!
Piszok pojáca! Azt képzeled, egy
drámában játszik! Minden nap beszédet
mond a király ellen, minden nap egyre
vadabbat. Ezt jól megcsináltam, Pansette!
Hozz még egyet.
Mit mutogatsz? Miért maradnék csöndben?
Azt hiszed, ezek itt nem gyűlölik...
... na jól van. Úgyse értik. Ostobák.
Polgárok. Bűdösek, szorgalmasak,
és úgy fognak meghalni, mint a birkák.
Azt hittem, egy bábót találtam, félénk,
pénzsóvár, együgyű, buta színészt
- ez meg itt elkezd helyettem beszélni,
szavalni és szavazni, társaságba
járni, vitázni, létezni! Mintha nem is
volnék már saját magam a világon.
Néha azt hiszem, bolondot csináltam
magamból. Olyankor gyilkolni tudnék.
Ami persze nem baj. Előbb-utóbb
meg kell szoknom ezt a gondolatot.
Gyilkolni kell! Nem elegánsan ölni,
párbajban, harcban, sok hazug szabály közt -
nem, nem! Ledöfni vagy megfojtani,
megmérgezni, akiből elegend van,
az a megoldás! Ahogyan ezek
csinálják folyton. Pfüj, de undorító.
Látod, Pansette, ennyi az ember: egy
név, egy ház, pár öltözet ruha
- meg amit mások hisznek róla. Rólam
ellenségem, barátom egyaránt
joggal hiszi, hogy az vagyok, amit
az öntelt pojáca csinált belőlem.
Saját csapdámba estem. Vigyorogsz?
Sosem tudom meg, mit gondolsz magadban,
néma vagy és hűséges, mint az árnyék,
- mint a halál. Te vigyorgó titok!
Mindegy. Dologra. Mert a célokhöz eddig
semmivel se jutottam közelebb.
Ideje többet gondolkodnom erről,

(Mortimer:) kevesebbet magamról. Gyere, menjünk,
vár a rejtekhely, az idegen otthon,
ahol, ha álmomból felébredek,
nem tudom, hol a fal és hol az ajtó!
Ó, én bolond! Hát ezt jól megcsináltam.
Mily egyszerűnek hittem, amikor
kitaláltam, hogy mit kell tennem! Most már
nyakig vagyok az ostoba szerepben,
s torkig vagyok saját ostobaságom
eredményével. Legalább megérné!
Legalább hihetném, hogy sikerül!
Mit mutogatsz? Nem értem. Én? Nem. Ő?
De kicsoda? Én, vagyis ő - neked
ötleted támadt - ezt értem - soha
nem láttalak még ilyen izgatottnak -
Ő? Igen. Ő. A színész? A pojáca?
Értem. Beszél. Ezt is értem. De hol?
A Parlamentben. Értem. Mit csinál?
Közel van? Itt, most? Nem. Kihez közel?
Hozzám? Nem értem. Meg akarom ölni?
De nem őt, Pansette! Cromwellt akarom!
Te is tudod? Akkor mit mutogatsz?
Értem! Közel van Cromwellhez! Tehát
épp annak révén, amit a nevemben
összefecsegett, felhasználhatom!
Pansette, te nem vagy teljesen hülye.
Gyere, kidolgozzuk a haditervet,
megmentjük ezt a szegény Angliát
és mellesleg a becsületemet!
Nem vagyok részeg. Nem kell támogatnod.

(Mindketten el.)

6. szín: *Mortimer kastélya.*

1. jelenet: *William, Freddy*

William: No és milyen a hölgy?

Freddy: Hát gyönyörű.
Ránéztem, elállt tőle a szavam.
Szerencsére. Mert így nem szóltam el
magam - azt mondta, nem marad a házban,
hogyha nincs itt a férje. Mondtam, várjon,
a Parlamentben vagy - illetve van -,
szóval, hogy Mortimer a Parlamentben
van és egy óra múlva itt lesz. Vagyis leszel.
Mégsem akaródzott maradnia.
Kérdezte, ki vagyok, mondtam, a szolgád,
kérdezte, hol van Pansette, mondtam meghalt,
kérdezte, megváltoztál-e nagyon,
mondtam, én régen nem ismertelek,
de most olyan vagy, amilyen.....
Hát olyan, amilyen. Erre aztán
elővett egy miniatúrt szegény,
nézegette, azt mondta, hogy nem érti,
öt év nem olyan nagy idő, mondogatta,
mégis mennyit öregedett az arcod
vagy inkább változott. Hápogtam persze,
hogy így meg úgy, hogy nagy időköt élünk,
ki hitte volna még öt éve, hogy majd
a király a saját népe ellen harcol;
na, ezt nem kellett volna mondanom,
mert most meg erről kezdett el beszélni:
hogy az a híred, Cromwell híve vagy,
és hogy ő ezt nem érti; persze féltem, hogy
el ne szóljam magam! Hallgattam mélyen,
ő pedig csak beszélt, beszélt, beszélt.
Végül elment, de mindjárt újra itt lesz.
Vigyázz, nagyon vigyázz, hogy mit teszel!

William: Ez a nő többé nem árthat nekem.
Ha rájön, ki vagyok, s dobra veri
és híre megy, leleplezi a férjét,
mint álruhába bújt gyáva csalót,
s Cromwell nem ismer pardont! Sőt, neki
ez a Mortimer kell, vagyishogy én,
az ő híve, a grófi forradalmár,
a népszerű szónok! Nem dobhat el,

mert saját jóhírének árt vele,
s az a politikában drága kincs.
A hamis Mortimer nem én vagyok.
Az hamis, aki titkon, álruhában
bújkál valahol egy rejtekhelyen,
s alig várja Károly jövetelét!
Anna tehát hiába leplezi
le a csalást: férjének árt vele.
De hátha több esze van, s még, ha rájön
- mert ez se biztos - akkor sem csinál
semmi bolondságot; akárhogy is,
csak jöjjön! Érdekesebb lesz a játék.

2. jelenet: *William, Freddy, Mary*

Mary: Willy, nekem szükségem volna pénzre.

William: Takarodj, hülye tyúk! Hogy mersz belépni, mikor nem hívtalak?

Mary: De William!...

William: Nem William. Gróf úr. Mi ez itt rajtad? Anna régi ruhája? Veszted le rögtön? Főznél inkább végre egy jó ebédet! Jön Anna. Elég volt a jelmezbálból. Azt el fogja viselni, hogy a férje megváltozott, vagyis szerény személyem lett az igazi Mortimer, és az ál-Mortimert jobb lesz elfelednie; de azt már rosszul tűrné, ha saját tükörképét látná itt a szobában, míg ő éppen tudomásul veszi e nem várt változást. Te hülye kis cseléd.

Freddy: Mi van veled?

Mary: Ne, Freddy, ne bőszítsd.

William: Mióta téged talál érdekesebbnek, nem kívánom ráerőltetni társaságomat. Támadt is egy remek gondolatom. Ha Anna úgy dönt majd, hogy itt marad, Maryt fölveszem mellé szobalánynak és így a helye biztosítva lesz a házban továbbra is, még ha némi kis változást el is kell tőrné.

Freddy: Kis változást?

Mary: Jaj, mondom, Freddy, hagyd!

Freddy: És a többi szolgálkkal mit csinálsz?
Mind azonnal rájönnek a csalásra!
Már aki itt van még. Amikor idejöttünk,
fölvettem hatot, ahogy parancsoltad, .
De nyilván neked is feltűnt, hogy már vagy egy
hónapja csak hármat tudok fizetni.

William: Mind a hármat bocsásd el. Mind meguntam.
Csak Mary és csak te maradjatok.

Freddy: Jó, jó, de miből fizessem ki őket?

William: Ilyen csekélységekkel ne zavarj egy grófot.
Jobb, ha időben megtanítalak rá,
mit illik tenned és mit nem. Ne kérdezz
semmit soha a pénzről. Illetlenség.
Én még csak tűröm. De mi lesz, ha másnál
viselkedsz majd ily tiszteletlenül?

Freddy: Add ki a bérüket s elküldöm őket.

William: Freddy, te Freddy, ne bosszants tovább!

Freddy: De nem küldhetem el őket csak úgy!

William: Fogalmam sincs, miből adjak neked pénzt!
A szemét Mortimer a kasszakulesot
nem hagyta itt nekem! Birtokai
jegyzékét pedig sehol sem találom!
Eldugott mindent! Mintha tudta volna,
hogy jobb, ha bizalmatlan! Ravasz fickó.
Két-három hónapja még én se tudtam,
hogy majd elárulom! De ő vigyázott.
Most aztán nézhetek. Na, ez a helyzet.

Mary: Jesszuskáám, már megint bajban vagyunk?

Freddy: Csak adott valami előleget?

William: Hiszen hónapok óta abból élünk!

Freddy: Ilyen keveset adott volna?

William: Miért?
Rád tartozik, hogy mennyit fizetett?
Örülj, hogy itt vagy!Hogy elhoztalak
s nem nyomorogsz, te nyomoronc köcsög!
A szeretőmet csöcsörészed, és
még a pénzem is kéne hozzá?

Mary: Jaj, drága Willykém, ne így, ne így!

Freddy: De William, hadd szóljak arról egy szót..

William: Tedd, amit mondtam, míg szépen beszélek!
S ha nem teszed, tűnj el tüstént a házból!
Nem tűröm ezt a hangot otthonomban!
Ki vagyok én, hogy ezt kell elviselnem?
Kotródj, te nyikhaj! Édes Istenem,
ezt érdemeltem? Én, egy született
Mortimer, egy ősi házból való
angol nemes? Ezt érdemeltem, ezt?
Hogy ez legyen legbelső inasom,
ez a pimasz ripacs, e kutyaházi
hösszerelmes? Hát már mindent szabad?
Ide vezet a forradalom? Inkább
megtagadom, amit hirdettem eddig,
jöjjön vissza a királyság, ha a
köztársaságból kivész az erény!

Freddy: De drága William, nem értelek!

Mary: Freddy, ne böszítsd! Ez rettenetes.

William: Közbe mersz szólni, pimasz szolgáló? Mit
William így, William úgy? Te nem vagy
eszednél! Mortimer gróffal beszélsz!
Ó, Istenem, mivé lett Anglia!
A mi dolgunk, nemeseké, megálljt
parancsolni a romlásnak, vigyázni,
hogy ebben az örült felfordulásban
a szent értékek el ne vesszenek:
munkálkodjunk e nagy nemzet javára,
s óvakodjunk a piszkos csöcseléktől,
amely befurakodik otthonunkba,
szekrényeinkben, pénztárcánkban turkál,
bőrünk alá bújik, vad szavakat szól
a saját szánkkal! Úgyhogy takarodj,
te senkiházi! Elég volt belőled.

Freddy: Igenis, gróf úr. Akkor Isten áldja.

William: Na, ne rémüldözz. Jó kis jelenet volt.
Tetszett? Ugye, hogy jobb lesz, ha vigyázol!
Egy jó színész ellen nincs védelem!
Nem véd a jog - úgysem védene persze
éppen téged és éppen itt; és nem véd
meg ép eszed - neked abból sincs túl sok;
és nem véd meg a vagyon - neked az sincs;
szóval jó lesz, ha vigyázol, barátom.
És ami a szolgálkat illeti:
rögtönözz egy ilyen jelenetet,
rémüljenek meg, s máris nyert ügyed van.
Tanuld meg ezt, mert ez alapszabály:
minél kevésbé van épp igazad,
annál őszintébb felháborodással
utasítsd el a mások igazát.
Lovald bele magad a jelenetbe!
Hidd, amit mondasz! Meglesz az eredmény.
Ha loptál, kiálts tolvajt. Feleséged
ha megcsaltad, őt gyanúsítsd csalással.
Ha hazudtál, bár tudom, nem szokásod,
légy az igazság bajnoka! Ha gyilkolsz,
tégy úgy, mint akit épphogy elkerült
a mérge vagy a tör. Kerülj fölülre
minden helyzetben. Te adjál nevet
annak, akivel beszélsz. Te adj címet
a jelenetnek. Mindig az az úr,
aki a történeteknek nevet ad.
Cromwell, ha úgy veszed, csak áruló.
De ő nevet adott az árulásnak,
s így rögtön mögé állt egy hadsereg
s most azt mondják, hogy ez forradalom.
Károly viszont király. Sajnos, hiába:
itt a királyt nevezik árulónak,
s nem akárhol: a Parlamentben! Ő meg
nem ért a Parlament nyelvén, hiszen
azért király, hogy uralkodjon! Így majd
szépen elveszti ezt a háborút,
a szavak háborúját. Nincs oly ágyú,
mely ebben megsegíthetné szegényt.
S mert szó szerint én vagyok Mortimer,
legjobb lesz, ha te is annak tekintesz.
És te is.

Az ember nem lehet sokáig másik.
A színház más. Minden nap egy szerep.
De az életben nincs taps, nem ér véget
az előadás, csak halad előre
a történet - hát ehhez tartsd magad.

Freddy: S a grófnővel mi lesz?

William: Majd jön, ha jön.
Jobb lenne, ha a gróf jönne el egyszer,
hogy kiszedjem belőle, hol a pénze.
Egyszer se jött még, pedig azt ígérte,
majd visszajár. De akkor elkapom,
s el nem engedem, amíg ki nem adja
pénzét, papírjait és aranyát!
Csak az a néma ne jöjjön vele!
Az a rémítő, titokzatos néma!
Olyan az, mintha maga a halál
lépdelne a bújdosó gróf nyomában!
Mitagadás, a nőekkel egyszerűbb
zöldágra vergődni. Na, bárhogya is van,
tűnjetek el. Mindjárt itt lehet Anna.

(Freddy és Mary el.)

3. jelenet: *William*

William: Te ismeretlen erdő, te nagy élet!
Nem látni át rajtad a félhomályban.
Hol fájdalomtól, hol örömtől részeg,
akit szeretsz, te titokzatos élet,
aki nekivág vadonodnak bátran.

Meg-megcsillannak távoli, nagy fények,
míg sötét útjaidon visz a lábam;
sok szép gyümölcsöd: sok-sok édes méreg,
te ismeretlen erdő, te nagy élet!
Mélyedben eltévedni: erre vágytam.

Most itt van. Tévelygések, szédülések
vad örömét érzem e véres nyárban.
Pörgő idők! És ámulok és félek,
kint harcok és bent harcok, és én élek,
ahogyan élni mindig is kívántam.

Te ismeretlen erdő, te nagy élet!
Mutass ösvényt, melyen még sose jártam!
Tárujjanak elém a tágas rétek,
lássak tó fölött libbenő lidércet,
és hadd higgyem: még ott is tart az élet,
ahol már nincsen más, csak a halál van.

4. jelenet: *William, Anna*

Anna: John! Drága férjem!

William: Anna!

Anna: Jesszusom!

William: Mi az, mi lelt?

Anna: Hát tényleg... hát te vagy...
te nem vagy ő... te ő vagy? Te vagy az?
Már a képet sem értettem, amit
küldtél nekem néhány hónapja - és most
még kevésbé értem - de hát ki vagy?

William: E hosszú távollét hogy megzavart!
Nem ismered meg saját férjedet?
Öt év nagy idő, persze. Hisz te is
hogy megváltoztál! Egyre szebb vagy, édes!
Szép, érett asszony! Már nem az a kislány,
akit a biztonságos messzeségbe
küldtem, mert féltettem.

Anna: Te még soha
így nem beszéltél hozzám. Ennyi kedves
szót összesen nem mondtál még nekem,
mint most, egyetlen szusszanásra! Hangod
oly ismeretlen... arcod sem tiéd...
Te nem vagy Mortimer.

William: Hát nem vagyok.
Te talán Anna vagy? Hol a bizonyosság?

Anna: Miket beszélsz?

William: Nem ismered meg azt,
akit egész London becsül, szeret:
Mortimer grófot. És nyilván azért
nem ismered meg, mert nem ismered.
Nem is lehetsz a grófné.

- Anna: Megbolondult
az egész ország? Elmebetegek
szaladgálnak, üldözik a királyt,
parlamentesdit játszanak, adókat
vetnek ki, aztán jól élnek belőle,
számúzik az örömet és betiltják
a jókedvet, a játékot, és átkot
mondának az életre magára;
törvényeket hoznak a nép nevében,
fölvesszik mások nevét és ruháját,
és nincsen, aki szóljon, hogy elég?!
Vagy én vagyok bolond?
- William: Az meglehet.
Furcsán beszélsz, szerelmem. Hazajössz,
hogy végre lássuk egymást, odavagy,
hogy milyen kedves lettem, aztán rájössz,
hogy én nem vagyok én! Hát ki vagyok?
Hogyan kerülnék ide? Ostoba
képzeltetés, kedves, az játszik veled.
Menj a szobádba, nyugodj meg. Talán
aludj egyet. Küldök neked cselédet,
egyél-igyál, az jót tesz majd. A hosszú
út merített ki, gondolom.
- Anna: Nem értem.
Ki vagy te, mondd? És hogy kerülsz ide?
- William: Vagyok, aki vagyok. Gróf Mortimernek
szólít mind, aki ismer. Ha neked
ez nem elég, tégy hát, amit akarsz,
kutassál, ahol nincs mit, keress választ
ott, ahol nincs kérdés - nem gátolom
egyetlen mozdulatodat se. Menj!
... Látom, maradsz. Örülök, kedvesem.
Így van rendjén. Na gyere hát, ölelj meg,
ne félj! Itthon vagy. Én megvédelek
mindentől - ha már ilyen önfeláldozóan
hazajöttél a vészbe, zűrzavarba,
e meghasonlott országba, ahol
az ember nem ismer rá tegnapi
arcására. Itt semmit sem találsz,
ami kicsit is hasonlítana
a régi, békebeli Angliára.

Anna: Hűtlen lettél
királyodhoz - és ezt nem szégyelled?
De ha már az lettél, miért hazudsz
nekem, itt, most? Így hogyan higgyem el,
hogyan az vagy, akinek mondd magad?

William: Szeretnéd hinni hát, hogy az vagyok?

Anna: Azt nem mondtam.

William: Csak játszottam veled.
Kíváncsi voltam, megszólal-e újra
a régi, bátor Anna, aki folyton
becsületből adott leckét nekem!

Anna: Ó, hát emlékszel rá?

William: Hisz semmi másra!
E tébolyult, szédítő forgatagban
egy biztos pont volt: az a régi Anna,
akit elküldtem, akire vigyáztam,
akit féltettem, akinek szerelme
a büszkeségem volt! Akit nem adnék
hírnévért, kincsért, s aki újra itt van,
és számonkéri régi éneket!

Anna: Jaj, Istenem, de félek.

William: Félsz? Mitől?

Anna: Hogy magával ragad sok szép szavad,
s a végén még hiszek neked. Megölted
a férjemet.

William: Nem öltem meg. A férjed él.

Anna: De félek!
Hisz nem szabad hinnem neked, de közben
szeretném hinni, amit mondasz. Jaj, már
nem is tudom, mit beszélek.

William: Ne félj.
Ne higgy nekem. Ne vágyj rám. Ne szeress.
Ne halld meg, amit mondok. Ne maradj
velem, ha nem akarsz. Ne bújj ide.
Ne ölelj át. Ne érezd a varázst,

amelyet én érzek, hogy itt vagy újra.
Ne részegegy meg úgy tekintetemtől,
ahogy én a tiédétől! Ne akard
föladni ellenállásod. Ne reszkess
e tébolyító, vészes pillanattól,
amely megállt fölöttünk most. Ne nézz
szemembe, hogyha nem akarod látni
szememben a tüzet - ne légy enyém!
Légy magadé! Ne lángholjon az arcod,
ne áruld el, mit érzel! Ne legyél
védtelen, megszedült, boldog gyerek,
akit dobál az óceáni hullám,
s kivet a partra! Ne akarj maradni!
Ne állítsd meg az időt. Ne feledd
el, hogy amit érzel, titokzatos,
megfejthetetlen, részeg idegenség,
olyan vonzó és olyan veszedelmes,
mint a pokol! Ne kívánd így a bünt!
Ne higgy a tavasznak, ne higgy a nyárnak,
ne higgy az égen elhúzó madárnak,
ne higgy a folyton változékony égnek,
ne higgy az ősznek és ne higgy a télnek.
Ne higgy a csöndnek, ne higgy a szavaknak,
ne higgy folyóknak és ne higgy tavaknak,
ne higgy a káprázatos látszatoknak,
ne higgy a kábító káprázatoknak!
Ne hidd el, amit hallasz fáról, fűről,
ne hidd el, amit hallasz vízről, tűzről,
ne hagy, hogy megbüvöljön, ami büvöl,
ne hagy, hogy odavonzzon, ami rémít,
ne hagy, hogy elszédítsen, ami szédít,
ne hagy, ne hagy, hogy így szeresselek!

Anna: Meghalok - vagy itt maradok veled
és úgy halok meg. Hallgass. Ne feledd:
ha megértem, végünk. Jaj, ne felelj.
A szavakért mindig felelni kell.
Talán egy szellem, az van itt velünk.
S nem értjük, amit nem kell értenünk.
Az a fontos, hogy tudjuk, mit jelent.
Amire nincs szó, elfödi a csend.

Vége az I. felvonásnak.

II. felvonás

7. szín: utca

1. jelenet: 1. polgár, 2. polgár

1. polgár: Nem láttam hetek óta! Hogy van mindig?
Be se néz hozzánk?

2. polgár: Én már alig járok
ki az utcára.
Csak így éjszaka. Ha nagyon muszáj.
Jobb, ha nem is látom, hogy mi folyik.
Tudja, nem jó nézni
ezt az általános felfordulást.
Szervezkednek, tüntetnek - csőcselék! Pfuj.

1. polgár: Ne szidja ilyen hangosan a rendszert.
Baja lehet belőle.

2. polgár: Megható,
hogy így vigyáz rám! Pedig maga is ...

1. polgár: Mit én is, én is! Jó, nem értünk egyet,
de attól még kedvelhetem magát.

2. polgár: Na látja, ez ma már nem is olyan
természetes.

1. polgár: Elemi érdekünk,
hogy akármikor szóba tudjunk állni
egymással. Hisz egymás legjobb vevői
vagyunk! Aztán meg fordulhat a kocka,
s gondolom, ha a király visszajön..

2. polgár: Psszt, halkabban!

1. polgár: Köszönöm. Igaza
van, persze. Ha a király visszajön,
maga is szóba állna majd velem,
vagy tévedek?

2. polgár: Remélem, lesz rá módom,
hálámat ilyképp bizonyítani.

1. polgár: Hallotta, hogy mit mond a szóbeszéd?

2. polgár: Mint tudja, nem hallgatok híreket.
1. polgár: Azt mondják, Pansette, tudja, az a néma,
a Mortimer halott szolgája, itt jár
a városban!
2. polgár: Jól értem? Kísértet
járja be Londont?
1. polgár: Jól érti. Kísértet.
2. polgár: Ha nem láttunk volna sok hihetetlen
eseményt az utóbbi néhány évben,
azt mondanám, hogy maga rémeket lát.
1. polgár: Nem rémeket! Kísértetet.
2. polgár: De látta?
1. polgár: Én nem láttam. De Taylor úr, a hentes...
2. polgár: Az a barom?
1. polgár: Barom, de nem hazug.
2. polgár: De akkor is barom.
1. polgár: A Mortimer ház
körül amúgy is bűzlik valami.
2. polgár: Hacsak nem a csatorna. Egész London
egyre bűdösebb.
1. polgár: Hazajött a grófné!
2. polgár: De nem ő bűzlik?
1. polgár: Mondja, maga tréfál?
Szóval megjött a grófné, és azóta
Mortimer alig jár a Parlamentbe.
2. polgár: Szép nő?
1. polgár: Azt mondják, szép.

2. polgár: Akkor megértem.
Nem jobb kettyinteni, mint szónokolni?
1. polgár: Látom, magával nem lehet beszélni.
2. polgár: Hát szarkasztikus kedvemben vagyok,
mitagadás.
1. polgár: Na, szóval az a lényeg,
hogy valami nincs rendben Mortimer gróf
háza táján.
2. polgár: És ez most jó nekünk?
1. polgár: Se jó, se rossz.
2. polgár: Na, hál' Istennek. Már-már
féltem, hogy tényleg történt valami.
Úgy emlékszem, hogy egy-két éve még....
1. polgár: Egy-két év nagy idő! És ez a gróf,
mint Ön is tudja, becsületes ember.
2. polgár: Vagy éppen jól helyezkedik. Ki tudja.
De jaj neki, ha Károly visszajön!
1. polgár: Nekem is jaj. De még magának is.
Véres bosszút fog állni, higgye el.
Na, holnap várom.
2. polgár: Feltétlen benézek.

(Mindketten el.)

8. szín: *Mortimer kastélya.*

1. jelenet: *Mary, Freddy*

Mary: Jaj, Freddy, nagyon félek! Mi lesz velünk, ha William bosszút áll! Nem kellene engednem... buta voltam... hiába szép, észnél kellene lennünk, mert ki tudja, mi lesz ebből!

Freddy: Mi lesz?
Borzasztó lesz. Jobb nem tudni előre.
Tíz éve ismerem. Mindenre képes.
Azért maradtam mellette. Csodáltam és féltem tőle. Mindig elvarázsolt.
És azután mindig kinevetett.
Izgalmas volt. Elfáradtam belé.
Már nem vágyom többé az izgalomra.
Élni szeretnék. Valahol. Veled.
Már az is elég, hogy a közeledben lehetek. Akkor semmi se számít.
Te vagy az én sosem-volt otthonom.
Te nem változtál. Az vagy, aki vagy.
Előled nem akarok menekülni.
Régen én csak szórtam a pénzt, mulattam, azt hittem, más jó az életben nincs is.
Éjszaka mindig féltem egyedül, azért jártam kocsmába. Ott a zajban nem hallottam, hogy mi szól a fejemben.
Mert nekem ott folyton szól valami.
Különösen, mióta itt vagyunk.
Mióta folyton csönd van! Nincs közönség.
Azóta folyton féltem. De mióta...

Mary: Csak azt ne mondd!

Freddy: Tudod, hogy mit ne mondjak?

Mary: Amit ne mondj. Azt mondanád: szeretsz.
Akkora súlyt raknál az én szegény
vállamra, el se bírnám!
Nekem az sok, ha rám bízod magad,
én nem tudok vigyázni rád! Nekem
ez az egész itt olyan érthetetlen,
én örülök, hogy megvagyunk, nekem...

Freddy: De hát a múltkor...

Mary: Istenem, a múltkor!
Van úgy, hogy az ember egy pillanatra
megfeledkezik magáról; de aztán
hiába sír, bánhatja évekig!
Mi is megbűnhődünk, ki tudja, meddig
maradhatunk itt! Mi lesz így velünk?
Mi lesz, hogyha William megharagszik?
Mi lesz, ha elküld? Hova menekülsz?
Velem, veled - mi lesz?
Mindjárt tél van! Hol telelünk? Mi lesz
ebben az undok városban velünk,
ha nem lesz fedél a fejünk fölött?
Ne kérd,
hogy belehaljak egy szép pillanatba!
Egy néhány perces ölelésbe! Én
inkább csak szolgálom Williamet
és elfelejtem, hogy valaha is
vágytam akárki és akármi másra.
Jesszuskám, a grófnő! Na, én megyek.

(Mary elbújik.)

2. jelenet: Freddy, Anna, Mary (elrejtőzve)

Anna: Freddy, ki vagy te?

Freddy: Ezt hogy érti, grófnő?

Anna: Nem is tudom. De olyan furcsa vagy.
Mintha nem az volnál, akinek hiszlek.
Illetve nem tudom, hogy mit hiszek.
Mesélj valamit a gyerekkorodról!

Freddy: Nagyon jó gyerek voltam. Kicsit lassú.

Anna: Itt Londonban?

Freddy: Igen.

Anna: A szüleid?

Freddy: Apám meghalt, még kisgyerekkoromban.
Anyám varrónő volt. Ma már nem él.
De fontos ez, grófnő?

Anna: Nem fontos. Csak épp nem tudom, hogyan
tudhatnám meg, mi zavar annyira.
De nem tudom, mit is kérdezzek tőled.

Freddy: Én sem tudom, grófnő.

Anna: Még jó. No mindegy.
Hazajött már a gróf?

Freddy: Igen, haza.

Anna: Nem keresett?

Freddy: Nem, grófnő.

Anna: Hát, ha kérdez,
mondd, hogy sétálni mentem a folyóhoz.

Freddy: Szólítsam Maryt?

Anna: Egyedül megyek.

Freddy: Egyedül, grófnő? Ilyen zűrzavarban?

Anna: „A baj nem kérdi, hol érjen utól.
Egyszerűen csak utánunk lohol
és végül is mindegy, hogy hol talál.

Ketten: Mindünkre ki van róva egy halál.”

Anna: Kérlek, hozz egy köpenyt.

(Freddy egy pillantra kimegy)

Jaj Istenem!
Őket sem, magamat sem ismerem.

(Freddy visszatér egy köpennyel.)

Köszönöm. Isten áldjon. Majd jövök.

(Anna el.)

3. jelenet: *Freddy, Mary*

Freddy: Hű, ez meleg volt! Itt vagy? Kezdek félni.
Vagyis már régen félek. Most nagyon.
Te folyton félsz - de hiszen igazad van.
Az egész, ami történik velünk,
éppen olyan, mint mikor jól berúgok
és részegen rémeket álmodom.
Már semmiről sem tudom, igaz-e
- egyedül rólad tudom, hogy ki vagy.
Mindenki más lett. Mintha egy boszorkány
megbabonázta volna a világot
és most az ő kedvére rángatóznánk.
Félek. Ölelj át.

Mary: Freddy, menjünk innen!

Freddy: Nem, még nem. Csak jól vigyázzunk magunkra
és éljük túl itt ezt a bujdosást,
a betiltást, a hazug álnevet,
a jómódú nyomort, ezt az egész
zűrzavart az utcán és idebent;
csak éljük túl itt ezt a részeg álmot,
amit a téboly álmodtat velünk.

Mary: Megyek, megnézem, van-e még a konyhán
valami maradék. Hát mit adjak nektek enni?

(Mary el.)

4. jelenet: Mortimer, Pansette, Freddy

Mortimer: Hé, fickó! Itthon van gróf Mortimer?

Freddy: Ki maga, hogy csak úgy betör ide
s ilyen hangon beszél velem?

Mortimer: Te vagy
az a színész, aki William Hart úr
truppjában dolgozott?

Freddy: Uram, ma már
tilos a színjátszás; még ha esetleg
ott is dolgoztam volna, higgye el,
nem tettem semmi tilosat, mióta
tilos, ami tilos; mindig betartom
a törvényeket, bármi legyen is
épp a törvény; ha tilos lesz beszélni,
esküszöm, néma leszek...

Mortimer: Na elég.
Ha tilos lesz beszélni! Remek ötlet!
Pansette, ez épp neked való! Te fickó,
szaladj uradhoz és mondd meg neki:
az van itt, aki itt, ebben a házban
még nála is nagyobb úr.

Freddy: Hisz olyan nincs!
Uram, miket beszél nekem!

Mortimer: Sokat
hallottál már rólam, de sose láttál.
Majd a gazdád megmondja, ki vagyok.
Bár, ha úgy vesszük, én vagyok a gazdád.

Freddy: Csak nem... csak nem a gróf... csak nem a gróf...

Mortimer: Psszt! Amit megtudsz, soha el ne áruld!
A falnak is füle van. Én tudom.
Na menj, szaladj, és mondd meg uradnak:
gazdád akar a gazdáddal beszélni.

(Freddy el.)

5. jelenet: Mortimer, Pansette

Mortimer: Hát, Pansette, most meglátjuk, mennyire használható hasonmást hódítottunk el a színi szakmától. Hogy vajon hiszi-e, amit folyton szónokol, vagy csak szerepet játszik - bár olyat, amelyhez én nem adtam engedélyem. S hajlítható-e vajon? Mert, ha nem, akkor ez nem színész, ez nem pojáca, akkor ez ellenfél, és veszedelmes, és akkor nem tudom, hogy mit csinálunk. De reménykedjünk, hogy az, akinek egykor gondoltuk: ostoba színész.

6. jelenet: William, Freddy

William: Hát ez izgalmas lesz. Ezt szeretem.

Freddy: Hát én nem.

William: Csak mert olyan gyáva vagy.

Freddy: A grófnő az előbb...

William: De jó, hogy mondd!
Itthon van?

Freddy: Nincs.

William: Helyes. Ne is legyen.
Ha hazajönne, küldd el, álld el az útját,
tegyél valamit, csak ide ne jöjjön!
Na tűnj el.

Freddy: De hogyan.... de mit... de...

William: Tűnés!

(Freddy látszólag el. Látjuk elbújni.)

7. jelenet: Mortimer, Pansette, William, Freddy (elrejtőzve)

William: Parancsolnak az urak?

Mortimer: Hogy mit?

William: Kérdem, mivel szolgálhatok.

Mortimer: Mondd, Pansette, te érted ezt?

William: Kik önök?

Mortimer: Te pojáca, én széthasítalak!

William: Nem tanácsos. Túl népszerű vagyok.
Mortimer gróf a nép kedvence. Rögton
elfognák, és amilyen a világ,
még bántódása esne. Hogy is mondta?
Pojáca? Nem értem.

Mortimer: Pansette, maradj!
Te nem érted? De hiszen én nem értem,
mit teszed-veszed magad! Mit akarsz?

William: Pénzt.

Mortimer: Helyes. Mégis lehet veled beszélni.
De mi volt ez a jelenet?

William: Gondoltam,
bemutatom, hogy is végzem a munkát,
amellyel megbíztál.

Mortimer: Kissé pimasz
jelenet volt.

William: Én nem így mondanám.
Inkább úgy, hogy felvillantottam egy
lehetőséget.

Mortimer: Egy lehetőséget?

William: Igen, gróf úr. Bemutattam neked,
hogy úgy is tehetnék, mintha valóban
én volnék te - te pedig nem is volnál.

Mortimer: Komolyan beszélsz?

William: Soha komolyabban.

Mortimer: Pansette, maradj. Nekem ez bonyolult.
Én egy egyszerű gróf vagyok, nekem
túl magasröptű a művészeted,
melynek csak hírét ismertem korábban.

William: És nem gondoltad volna, hogy veszélyes.

Mortimer: Veszélyes?

William: Tudniillik hihető.
Neked talán nem hihető, de másnak!
Ki gondolná, hogy én nem én vagyok?
Gróf Mortimer! A népszerű politikus, akit
ismer a város! Ahogyan nem ismert
korábban téged. Nekem közönség
kell, hát megszerzem!
Most én vagyok gróf Mortimer. Az utcán
megéljeneznek, ha meglátnak. Számít
bármit is az, hogy nem grófnak születtem?
Az a gróf, aki gróft játszik. Téged
hiába szült grófnak anyád, a grófnő
(Pansette, maradj!), rólad senki se tudja
itt Londonban, hogy voltaképp tiéd
mindaz, amiről azt hiszik, az én
tulajdonom! Jobban meg kellett volna
fontolnod, hogy mivel is járt a döntés,
amelyet hoztál! A színész, mikor játszik,
önmaga is marad. Te meg lemondtál
még önmagadról is! Na mutasd, hol vagy?
Pansette
hiába mondaná, hogy te vagy az
igazi gróf - ugyanis Pansette néma,
mint az igazság! Én viszont beszélek.

Mortimer: Pimaszul és sokat. Mondd, mit akarsz.

William: Már mondtam. Pénzt. Sokat.

Mortimer: Na látod, mégsem
vagy igazi gróf. Az igazi grófnak
van pénze! Hatalmad csak névleges.
Látszólagos.

William: Te viszont soha többé
nem lehetsz, aki voltál.

Mortimer: Fogjunk össze.
Egymás nélkül félemberek vagyunk.
Együtt: mind a ketten jól járhatunk.

William: Mondd, mit akarsz.

Mortimer: Öld meg Cromwellt.

William: Vad ötlet.

Mortimer: Fejétől búzlik a hal. Cromwell nélkül
a Parlament azonnal szétszaladna.

William: Vagy új Cromwellt találna. Nem az ember
számít, csak a szerep.

Mortimer: Ezt épp te mondod,
aki olyan jól játszottad az én
szerepemet, hogy többé vissza sem
kaphatom a nevem?

William: Ez ám dicséret!
Ezért érdemes élni. Az előbb még
széthasítottál volna, most pedig...

Mortimer: A tárgyszerűség nemesi erény.
Miért ne ismerném el, ami jó?
Ha Károly visszatér, azon leszek,
hogy a színházak újra játsszanak.

William: Ha Károly visszatér, elsőik között
tartóztat le téged, mint árulót.

Mortimer: Hát nem te vagy a híres szónok?

William: Akkor
nem én leszek. Akkor visszaadom
a szerepet - szükséged lehet a
nevedre teneked magadnak is.
Szóval öljem meg Cromwellt. Mennyiért?

Mortimer: Büntetlenségédért.

William: Nagyon kevés.
Még sosem öltem.

Mortimer: És a színpadon?

William: Az más.

Mortimer: Képzeld egy szerepbe magad.
Gondold, hogy Brutus vagy - s véletlenül
legyen éles a törőd.

William: Hogyha Cromwell
meghal és szétszalad a Parlament
és Károly visszatér, és Mortimert
mint árulót letartóztatja - akkor
melyikünk Mortimer? És ha lefogják
Cromwell merénylőjét? Akárhogy is
nézem, ez rossz üzlet.

Mortimer: Gondold meg: másképp
nyomoroghatsz tovább e jelmezekben.
Tőlem nem kapsz egy fillért sem. Hiába
maradsz a kastélyomban - csakhamar
lehull az álca. Ha nem lesz mit enned,
miféle gróf leszel? Vagy alamizsnát
kérsz a tömegtől, mikor éljeneznek?

William: Találj mást, aki végrehajtja terved.
Én nem vagyok gyilkos. Színész vagyok.
Amit én játszom, addig tart, ameddig.
Levetem a jelmezt és vége van.
A gyilkosság más. Ott nincs visszaút.
Hiába vesz álarcot, aki gyilkol:
az álarc ráfagy. Énrám sose fagyjon.
Nem adom el az arcom. Bérbe vettél,
de nem vettél meg. Önmagam maradtam.

Mortimer: Hiszen most is egy szerep foglya vagy!

William: De ez is csak szerep.

Mortimer: Hát játszd tovább
a szereped. Majd újra eljövök,
s meglátom, megpuhít-e a nyomor.
A cifra nyomorúság.
Áltasd magad tovább. Pansette, gyerünk!
Itt, úgy látom, semmire sem megyünk.

(Mortimer és Pansette el.)

8. jelenet: William, Freddy

William: Nem fogok
kedve szerint ugrálni, bárhog is
szorít a szükség; Freddy, hé! Te itt vagy?
Hát hallgatóztál? Csúnya egy szokás.
Na, mit szólsz?

Freddy: Félek. Jobb lesz menni innen.

William: Hová?

Freddy: Azt nem tudom. De itt veszélyes.

William: Azt én is látom. Csakhogy nyerhetünk is.

Freddy: Csak ne veszítsd el a fejed! Manapság
gyorsan megy az ilyesmi.

William: Anna hol van?

Freddy: Még nem jött vissza.

William: Hála Istennek. Csak az kell
még nekünk, hogy találkozzék a gróffal!

Freddy: Ez bármikor megeshet. De hiszen
tudja - vagy nem tudja? Csak nem hiszi...

William: Nem hiszi, persze. Mégis úgy tesz, mintha
azt hinné, én vagyok a férje. Ha
másképp tenne, el kéne futnia
- ő pedig nem akar.

Freddy: Csak nem - szeret?

William: Ezen még nem gondolkodtam. Lehet.
Mindenesetre érdekében áll
úgy tenni, mintha én volnék a férje:
ha innen elmegy, hová is mehetne?
Aztán meg ki hinné el, hogy azért
hagy el, mert nem vagyok az igazi?
A puritánok igen szigorúak!
Egy asszony, aki elhagyja a férjét,
nem számíthat sok jóra tőlük. Ő meg
nem akar elmenni. Az is lehet, hogy

jó neki itt velem. Ki ismeri
ki magát a nők lelkén?

Freddy: S meddig élünk
ilyen - idétlenül?

William: Idétlenül?

Freddy: Gróf vagy s nincs pénzed; olyan népszerű
vagy, amilyen színészként sose voltál,
de hiába: jó, ha a bőröd
megmented, ha meglépsz; de semmi más
előny nem származik rád e sikerből.
Ha véletlenül megtudják a nézők,
hogymilyen jól játszottál, kifütyülnek,
esetleg felhúznak vagy lefejeznek;
meg nem tapsolnak, az biztos. Szerintem
azért ez így elég idétlen.

William: Az hát.
De ha túl sokat gondolkodunk rajta,
belebolondulunk. Addig is inkább
élvezzük, amit nyújt az élet.

Freddy: Csakhogy
kezd szűkösen nyújtani. Ha így megy,
egy hónap múlva nem tudunk mit enni.

William: Egy hónap múlva! Addig valamit
csak kitalálunk - ha még élünk! Van mit
eladni itt a házban - tévedek?

Freddy: És mi lesz azután?

William: Mit azután!
Halálíg akarsz biztonságban élni?
Mit tudom én, mi lesz! Csak végetér
a Parlament uralma! Nem sokáig
húzhatja, aki betilt futballt, kártyát,
táncot, színházat! Addig csak kibírjuk.

Freddy: Ha éhen nem halunk. Vagy meg nem ölnek.

William: Nem lehetetlen, Freddy. Azért élünk, hogy legyen mibe belehalnunk. Addig jó, amíg meg nem esz az unalom. Belehalnék, ha tudnám, mit fogok csinálni egy év múlva! Így is épp csak elviselem a sok egyforma reggelt! Te nem így vagy?

Freddy: Nem értem, mit beszélsz.

William: Tudod, én csak úgy vonszolom magam reggeltől délig, déltől estig; mintha kereskedő volnék, ki háztól házig szalad portékájával: az unalmat teszem pénzzé. Elszórakoztatom magamat, hogy bele ne haljak az ürességbe, hogy bele ne zuhanjak a szakadékba, amely bennem tátong, s amelynek neve: élet.

Freddy: Ismerem az érzést, amelyről beszélsz. Ezért jártam kocsmába, amíg volt hová és volt miből. Annyi sok szeretőmet ezért viseltem el: jobb volt velük, mint egyedül. De közben persze tudtam, ez sem megoldás, csak menekülés.

William: Nahát, most úgy beszélsz, mint régen. Én egykor szerettelek.

Freddy: Valóban, Felső, úgy hitette el velem.

William: S látod, mit tett veled a félelem! Jobban félsz a szegénységtől, mint régen a nagy, sötét ürességtől, melyet oly sok szép versben szavaltál körül! Nem szégyelled magad? Milyen sivár a jövőtől félni, az éhezéstől! Attól félni, ami ott van, kívül! Attól félj, ami benned van! Ami tiéd és senki másé! Amitől gazdagság, biztonság sem óv meg: félj a fekete angyaltól, a némaságtól! Az élet unalmától, mely halálíg kísér és melytől nincs menekülés.

Freddy: Csak az idő ne folya! Így maradnánk,
ahogy most itt vagyunk! Csak te meg én.

William: De nem így lesz. Jön majd az éjszaka,
alszunk és horkolunk. Jön majd a reggel,
másnaposak leszünk, ürítkezünk,
eszünk-iszunk, ahogy kell, s elfelejtjük
mindazt, amit most olyan jól tudunk.
Jó éjszakát.

Freddy: Jó éjszakát.

(Mindketten el.)

9. szín: utca.

1. jelenet: 1. polgár, 2. polgár.

1. polgár: Nem láttam hetek óta! Hogy van mindig?
Be se néz hozzánk?

2. polgár: Én már alig járok
ki az utcára.
Csak így éjszaka. Ha nagyon muszáj.
Jobb, ha nem is látom, hogy mi folyik.

1. polgár: Mondja, nem kéne az
álláspontját felülvizsgálnia
és belátni, hogy mégis igazam volt:
úgyis a Parlament marad az úr!

2. polgár: Most cukkol? Az a kérdés, ki az úr,
vagy az, hogy kinek is van igaza?

1. polgár: Igaza! De minek van igaza
annak, aki nem védi meg magát
és az igazságát!? Ez tiszta luxus!
Soha nem elég erkölcsösnek lenni.
Mert erkölcsösnek is kell látszani!
Márpedig ez hatalom nélkül nem megy.

2. polgár: Na, én megyek. Már látom, vége a
barátságunknak. Uram, Isten áldja.

1. polgár: Ugyan már, menjen! Illetve ne menjen!
Tudja, kit láttam?

2. polgár: Csak nem a királyt?

1. polgár: Annak már nem lenne jó, hogyha látnánk
itt Londonban! Szegény legközelebb
akkor jöhet, ha majd bilincsből hozzák,
és ezt még én sem kívánom neki.
Mortimer grófot láttam!

2. polgár: Hova szarjak?

1. polgár: Ha én beszélnék így, megérteném,
mert én egyszerű plebejus vagyok,
egy ember a plebsből! Nade maga!
A király híve! A jól nevelt polgár!
Pfuj, pfuj.
2. polgár: Nem tudtam, lányos zavaromban
mit is mondjak. Itt beszélget velem,
pedig már látta a nagy Mortimert is!
Hogyhogy még szóba áll velem?
1. polgár: Na látja,
ez az, amit nem szeretünk magukban!
A nyegleségüket! Nem tisztelik
a nemzet nagyjait! Nincsen magukban
tisztelet, szellem! Nincs nemzeti érzés!
Maguk felől az íreké lehetne
York, Bristol, London!
2. polgár: Na, ebből elég volt.
Ha nem veszi rossz néven - Isten áldja.
1. polgár: Még el se mondtam azt, amit akartam!
2. polgár: De azt már igen, amit nem akart.
1. polgár: Hát, kissé elragadtattam magam,
de szent a béke.
2. polgár: Meddig?
1. polgár: Szent, ha mondom!
2. polgár: Szóval azt mondja, látta Mortimert.
1. polgár: Láttam, bizony!
2. polgár: Ki az a Mortimer?
1. polgár: Nem emlékszik? Hát nem mondtam magának,
micsoda szónok?
2. polgár: Ja, az! Akinek az a gyönyörű felesége van!

1. polgár: Úgy, úgy! Hát ő az. Illetve nem ő az!
Épp ez az!

2. polgár: Hát most ő az vagy nem ő az?

1. polgár: Ő az, de mégsem.

2. polgár: Kicsit bonyolult.

1. polgár: Mondja, emlékszik arra a színészre,
aki a Mirror Színházban...

2. polgár: Maga
színházba járt? Vigyázzon, feljelentik!

1. polgár: Jesszusom, igaza van.

2. polgár: Jobb, ha nem
emlékszik semmire. Ha Mortimer,
hát Mortimer. Színészek nincsenek.
Bár meglepően hasonlítanak.

1. polgár: Most akkor mégis látta maga is?

2. polgár: Régen kiszúrtam, mennyire hasonlít
egyik a másikra... de mi közöm
hozzá, miért? Maga is jobban járna,
ha elfelejtené. Mert mit akar?
Miközben éltetik, bekiabálni:
hogyan volt, hogyan volt! Vagy valami ilyet?
Még sértene a híres népvészért?

1. polgár: Igaza van.

2. polgár: Oly mindegy, mit tudunk,
ha rosszkor tudjuk, jobb, ha elfelejtjük.

1. polgár: Úgy gondolja?

2. polgár: Úgy gondolom.

1. polgár: Valóban
igaza lehet. Kérem, el ne mondja
bárkinek is, amit most tőlem hallott!
Nem szeretnék bajba kerülni!

2. polgár: Én sem.

1. polgár: Na, holnap várom.

2. polgár: Feltétlen benézek.

(Mindketten el.)

2. jelenet: Anna, Pansette

Pansette: *(a sietősen járó Anna után lohol)*

Anna: *(félénken néz hátra, érzi, hogy valaki követi)*

Pansette: *(Anna elé kerül)*

Anna: Pansette, te vagy? Kísértet vagy? Te élsz?
Azt mondták, rég halott vagy! Hát hazudtak!
Uram Istenem! Elhagytad a házunk?
Miért? Miért nem szolgálod tovább
a grófot? Hiszen itthon van, velem!
Hogyhogy nem? Egy órája jöttem el
otthonról, akkor láttam legutóbb!
Pansette, minden éjjel mellette alszom!
Mit mutogatsz arra? Dehogyan megyek!
Félek tőled! Hisz lehet, hogy kísértet
vagy, és a Gonosz küldött! Nem megyek.
Pansette, eressz! Erressz el, te gazember!
Segítség! Jaj, hát nem jár erre senki?
Pansette, kérlek! Ilyet rég sose tettél.
Mi van veled? Fenyegetsz? Hova rángatsz?
Nem megyek sehová! Ki tudja, mit
akarsz, te ördög! Messze csalni, aztán...
boszorkányok közé vinnél, igaz?
Hol van egy városőr? Na végre, hogy
eleresztettél. Félsz, igaz? No engedj.
Te sírsz? Pansette, te sírsz? Jaj, sejtem én,
mit akarsz és mit nem tudsz mondani.
De jobb, ha meg se hallom. Elmegyek.
Isten veled. És ha kísértet volnál:
kérlek, ne kísérts! Ártatlan vagyok,
bár sokszor bűnösnek érzem magam.
Várj, ne menj még! Nesze, fogd ezt a gyűrűt.
Vegyél az árán jobb ruhát magadnak.

(Anna el.)

3. jelenet: Mortimer, Pansette

(Jön Mortimer.)

Mortimer: Pansette, mi történt? Mitől vagy ilyen izgatott? Mit láttál? A kastélyomban? Az utcán? Ismerős volt? Ismerős. Valami régi barátunk? Dehogy. Hát persze, ki is nézne még felénk - pedig legalább volna, aki látná, hogy egy ripacs - az kéne csak nekem! Jobb, hogy nem jönnek. Persze, azt hiszik, hogy Cromwell híve lettem és most félnek. Szóval ki volt? Ellenség? Jóbarát? Jóbarát. Mégis? Mit csinált? Bement?! Aztán kijött. Aztán megint bement?! Mit mutogatsz itt körben? Köpenyben volt? Nem. Szoknyában? Egy férfi? Nem volt férfi? Nő volt? Istenem! Anna volt! Mikor? Ma? Mi ez? Egy gyűrű! Anna gyűrűje! Elküldte! Mit üzen vele? Nem írt? Levelet nem küldött a gyűrű mellé? Pansette, azonnal menjünk! Mit tegyünk? Kiszabadítom! Ezek megszarolják! Istenem, mit tettem! És az a kép! Hogy higgyen a pojacának, még képet is küldtem neki róla! Én hülye! Menjünk! De nem! Nincsen velünk a kardunk! Miért is játszom polgárt, akinek nincs fegyvere! Siessünk! Valamit tennem kell! De hogy mi lesz azután? Mindegy, nem fontos semmi más, csak Anna!

(Mindketten el.)

10. szín: *Mortimer kastélyában*

1. jelenet: *Anna, Mary*

Anna: Ha nem akarsz, ha félsz, ne válaszolj.
De mielőtt akármit kérdezek,
elmondom: én szeretem ezt az embert.
Nem tudom, hogy ki ő. Csak azt tudom,
hogy nem a férjem. Azt mondja, a férjem
él valahol. Igaz ez?

Mary: Igen, grófnő.
A férjed él.

Anna: Miért nem itt?

Mary: Nekem
ő mindig oly keveset mond csak el.
Csak azt tudom, a férjed bízta meg
ezzel a szereppel.

Anna: Még azzal is,
hogy úgy tegyen velem, mintha valóban
a férjem volna?

Mary: Hát azt nem hiszem.
Tudod, ő ilyen. Szereti a nőket.
Néha a fiúkat is. Mikor én...

Anna: Amikor te?

Mary: Jaj, folyton fecsegek!

Anna: Csak folytasd.

Mary: Hát ez... semmi különös.
Egy időben én voltam a babája.

Anna: S erről csak így beszélsz?

Mary: Hát hogy beszéljek?

Anna: Még féltékeny se vagy?

Mary: Nagy luxus volna
a féltékenység az én helyzetemben.
Én örülök, hogy megvagyok.

Anna: Te nem
szeretted őt, úgy, ahogy én.

Mary: Honnét is
tudnám, hogy te hogyan szereted őt?

Anna: Nagyon. És félek tőle.

Mary: Azt megértem.

Anna: És mit gondolsz, meddig tart még ez így?

Mary: Ezzel nem szoktam foglalkozni. Engem
mindig csak hívtak, küldtek, vittek. Én
magamtól nem jöttem volna ide,
s az se magamtól lesz, ha elmegyek.

Anna: Én félttem őt. El kéne mennetek,
mielőtt baj lesz! De ezt nem tudom
megmondani neki. Már megpróbáltam.
Kinevetett.

Mary: Nem veszi komolyan
a veszélyeket.

Anna: Én meg nem tudom
meggyőzni, hisz olyan boldog vagyok
vele!

Mary: Ez talán mégsem tartozik rám.

Anna: Igazad van. De mondd meg, mit tegyek,
hogy megértse: mennetek kell!

Mary: Ha téged
zavar a jelenlétünk - az enyém
és Freddyé - beszélj meg Williammel.

Anna: William?

Mary: Jézusom, kimondtam!
Anna: Mindegy.

Tudtam, hogy van egy igazi neve
de azért mégis kár, hogy így kimondtad.
Mintha nem volna többé az, akit
megszerettem, mihelyt megláttam. Mintha
mégsem volna olyan rég ismerős,
mint hittem. Azt éreztem, amikor
először láttam: régen ismerem,
régebben, mint igazi férjemet.
Most mintha megtört volna a varázs.
Ő is csak ember. Nem John. William.

Mary: Miért, mit hittél?

Anna: Szóval mit tegyek?

Mary: Mondtam már: hogyha nagyon zavarunk,
Freddy meg én - beszélj meg ... ővele,
hogy mi legyen velünk.

Anna: Dehát nem értesz?
Mi közöm hozzá, mi lesz veletek?
Az érdekel, hogy ővele mi lesz!
Hogy ne kerüljön bajba! És hogy mégis
velem maradjon!

Mary: Tégy, amit akarsz.
Szerencsétlen vagyok, kis senki. Engem
küldenek, hívnak - mégis, még soha
nem aláztak meg így. Te úri kurva!
Minek jöttél haza!

Anna: Mert ez a házam.

Mary: Évekig nem is érdekelt a férjed!
Volt hol élned és nyilván volt kivel!
Mi nem tudunk máshová menni! Minket
a szükség kényszerített ebbe az
ostoba szerepbe!

Anna: Most jobb, ha mész.
Isten veled.

Mary: Ég áldjon, drága grófnő.
(*Mary el.*)

2. jelenet: Anna

Anna: Jaj, Istenem, átfúj rajtam a szél,
mint ha fáról gyümölcsöt szeretelnek,
rángat és ráncibál a szerelem.
Részegen támolygok, a gyomrom mélyén
pillangóraj köröz, szétkiabálnám
az utcán is a titkom, ha tehetném!
Magamat látom tágra nyílt szemében
és csak nézem, s nem ismerek magamra.
Az órák percek és a percek órák,
és ha nem látom, félelme vagyok.
De kit szeretek? Talán egy nevet?
Egy hiedelmet? Egy arcot, amely
oly ismerős volt és most idegen
csak, mert egy vacak szó, a neve: más?
Csapdát állítottam magamnak? Mégis,
soha olyan bizonyosságot, soha
olyan nyugalmat nem éreztem, mint az
álneve álarcából rám tekintő
szempár közelében, itt, övele!
És ha John visszajön? Hogy élhetek
majd újra mellette? Többé soha
nem felejthetem el már, ami történt:
a Johnnál igazibb John ölelését!
Istenem, óvd meg a kettőnk szerelmét,
óvd meg a boldogság ígéretét!
A Te világod az, mely szebb lesz tőle.
Ennyivel több lesz benne a mosoly,
ennyivel több az ölelés, a csók,
ennyivel több lesz majd a szerelem.
Azt mondják, bűn, de mégsem érzem annak.
Csak azt kéri hűséges lányod, Anna,
hogy szerethessen! Istenem, te látod:
a szívünk jó! Legyen szerelmünk áldott!
Vallásunk egy válásból született.
Hadd szerethessem, akit szeretek!

3. jelenet: Anna, William, később Mortimer, Pansette

William: Te itt imádkozol?

Anna: Igen, szerelmem.

William: Hát jól imádkozz. Félek, van miért.
Elterjedt a csöcselék közt
egy pletyka, és ez túl sokba kerülhet
nekünk mindannyiunknak itt e házban.

Anna: Mit beszélnek, szerelmem?

William: Azt beszélik,
hogy én nem én vagyok.

Anna: De te tudod,
hogy te - te vagy.

William: Tudod, hogy nem vagyok.
Ne áltasd magad, Anna.

Anna: William!

William: Te tudod a nevem?

Anna: Tudom.

William: Na látod.
Minek áltassuk egymást. Menekülnöm
kell hamarosan.

Anna: Így magamra hagynál?

William: A bújdosás nem lesz neked való.
Szegények leszünk. Nem lesz hol aludnunk.
Nem lesz mit ennünk. Egyetlen ruhánk
ronggyá rohad - ezért jönnél velem?
Nyomorogni akarsz?

Anna: Téged akarlak.

William: Nekem csupán teher lennél, szegénykém.

Anna: És semmi más?

(Belopózik Mortimer és Pansette, elrejtőznek, hallgatóznak.)

William: Tudod, a szerelem
nem a csavargóknak való. Hamar
kiábrándulnál belőlem, ha látnád:
csirkét lopok - koszos pajtákban alszom -
arcom borostás - körmöm fekete -
minek is látnod ezt!

Anna: Veled megyek.

William: Nem jössz. Jobb lesz, ha szépen belenyugszol.
Majd csak eljön érted a férjed, és
majd csak el tudtok valahova bújni!
Elég nagy Anglia! És neki van
birtoka, pénze - nem lesz útonálló,
mint én leszek talán.

Anna: Hát ennyi voltam
neked, csak ennyi?

William: Ennyire futotta.
Én itt csupán átutazó vagyok,
távoli vándor: betértem ide,
itt jól fogadtak, hát kicsit maradtam.
Most elmegyek.

Anna: Jaj, ne hagyj itt, szerelmem!

William: Nyugodj meg, kedves. Inkább kérd az Istent:
segítsen rajtunk! Bevallhatom: félek.
Régen, ha egy darabot eltemettünk
- merthogy színész vagyok, tudod, hisz eddig
nem beszéltünk erről a nagy titokról -,
szóval régen, ha darabot temettünk,
jókat neveltünk. Nem szállt vele sírba
énünk egy része. Játék volt, amit
jól megfizettek. Most viszont olyan jól
játszottam, hogy belesorbult a pengém.
Én is szerettelek. De az se számít.
Engedj el. Holnap elmegyek. Ne sírj.
Ennek itt vége.

Mortimer: Igen, ennek vége.
Vérrel teszünk pontot rá. Megölöm.
Nem, nem te, Pansette. Ez az én ügyem.
Magam csináltam, magam fejezem be.
Eldobom, mint egy álarcot, ami
veszélyesen kezd a bőrömrre fagyni,
eldobom, mint az álruhát, amelyben
már izzadságom is másképpen szaglik!
Jaj, Anna, széttártad neki a lábad,
tüzeltél neki, ahogy a szukák,
közben hol voltam én? A saját ágyam
adtam alátok, én veszett barom,
sors pojacája, én! Halj meg, ripacs!

(Berohan a szobába kirántott karddal. A nyomában Pansette.)

Mortimer: Anna!

Anna: Jaj, meg ne öld! Jaj, dobd el azt a fegyvert!

Mortimer: Pansette, ne fogd le! Vívjon meg velem,
ahogyan illik! Lássuk, hogyan játssza
a szerepét - tud-e úgy vívni, mint én!
Mutasd meg, mit tudsz!

(Mortimer és William vívnek.)

4. jelenet: Anna, William, Mortimer, Pansette, Freddy, Mary

(Freddy és Mary berohannak.)

Freddy: William!

Mary: Meneküljünk!
Freddy, ez a szörnyeteg megöl téged!

Mortimer: Hé, Pansette,
ez az úr a tiéd!

(Mary csípve-harapva kiszabadítja Freddyt Pansette kezéből.)

Mary: Gyere, fussunk!

Freddy: De William!

Mary: Ha életben marad,
segít magán! Ha meghal, úgyis mindegy!

(Mary és Freddy el.)

6. jelenet: *Anna, William, Mortimer, Pansette*

Anna: Meg ne öljétek egymást! *(A vívók közé ugrik.)*

Mortimer: *(A Williamnek szánt döféssel leszúrja Annát.)*

Anna: Szerettelek.
Mindent megérdemeltem.

Mortimer: Jézus, segíts! Megöltem! *(Ráborul Annára.)*

William: Átkozott!
Megölted Annát! Halj meg! Halj vele!
Gyónj a pokolban büdös ördögöknek,
lebegjen ott előtted Anna képe,
percenként reménykedve nyúljal érte
és percenként lásd, amit most csináltál;
és lásd a szemét, mellyel engem nézett,
és lásd a mosolyát, amellyel hívott
és lásd a karját, amellyel szorított
és lásd a száját, amellyel becézett.
É lásd, milyen volt ez a szerelem,
lásd ahogyan szeretkezik velem
az ágyadon - és nincsen kegyelem. *(Leszúrja Mortimert.)*

Pansette: *(Williamre veti magát és pusztá kezével megfojtja.)*

Kezdetben volt a szó. Most némaság van.
És már csak én, a néma szólhatok.
Ti már némán feküsztek itt, ti hárman.
Éltetek, szóltatok, meghaltatok.
S e nagy, ölelő, békés némaságban
most közületek én is egy vagyok.

Idegen, zavaros zajokban jártam
végig az életet: gonosz galopp!
Szerencsétlen számat ha szólni tártam,
sokszor úgy éreztem: nem is vagyok.
Most egyformák vagyunk. Én és ti hárman.
Négy csöndes néma. Négy békés halott.

A szó a csönd ruhája. A halálban
nincsenek szavak. Szótlánul ragyog
a szerelmes arca a boldog vágyban,
s a születő babák is szótlánok.
Mind csak üvölt, üvölt nagy fájdalomában.
Csönd vagy kiáltás. Én is így vagyok.

Fogjatok kezét, halottak, velem,
és üvöltő hittel daloljatok:
az élet értelmetlen félelem,
mert meghaltatok és mert meghalok.
S ti nézők, akikkel e zord terem,
mint óriási sírbolt, elmerül
a némaságban, nézők, kegyelem!
Ne hagyjatok egészen egyedül.

Ne hagyjatok egyedül a halálban.
Most két órán át némák voltatok.
Maradjatok még itt, e némaságban.
Maradjatok velem, míg meghalok.

(Leszúrja magát.)

Utójáték. (Lehetőleg az első taps után.)

11. szín: utca.

1. jelenet: 1. polgár, 2. polgár

1. polgár: Nem láttam hetek óta! Hogy van mindig?
Be se néz hozzánk?

2. polgár: Én már alig járok
ki az utcára.
Csak így éjszaka. Ha nagyon muszáj.
Jobb, ha nem is látom, hogy mi folyik.

1. polgár: Hallotta, mi történt?

2. polgár: Nem hallgatok
híreket, mint már tudja.

1. polgár: Mortimer gróf
hazajött és megölte a színészt,
akit összetévesztettünk a gróffal.
A színész pedig megölte a grófot.

2. polgár: Ez holtbiztos megoldás volt. Így minden
tévedés ki van zárva: senki sem
téveszti többé össze őket.

1. polgár: Volt még
további két halott, azt mondják.

2. polgár: Kissé
sok ez egyszerre!

1. polgár: Az egyik a grófnő.

2. polgár: Ó, Istenem.

1. polgár: Ismerte?

2. polgár: Minden szép nőt
sajnállok, aki hülye férfiak
áldozata. Na és ki volt a másik?

1. polgár: Az a borzasztó néma.

2. polgár: Az már egyszer
meghalt korábban! Talán tévedek?
1. polgár: Ezt most már senki el nem dönti többé.
Tanúk nem voltak. Úgy találták őket
halottan tegnap reggel. Ráadásul
azt mondják, hideg ősz jön.
2. polgár: Csak kibírjuk.
Ha már Cromwellt kibírtuk eddig.
1. polgár: Kezdi?
Már megint kezdi? Mikor tér már észre?
2. polgár: Csak morgolódtam.
1. polgár: Morogjon magában.
2. polgár: Szegény gróf. Emlékszik még, hányszor mondtuk,
hogy jaj neki, ha Károly visszajön!?
1. polgár: Hogyne emlékeznék. De azt hiszem,
nekem is jaj. De még magának is.
Véres bosszút fog állni, higgye el.
Na, holnap várom.
2. polgár: Feltétlen benézek.

(Mindketten el.)

Vége.